

Perspectief bieden

Perspectiefnota 2026-2029

Gemeente
Westerkwartier

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
1 Inleiding: perspectief en strategie	3
1.1 Perspectief bieden	3
1.2 Deze perspectiefnota volgt uit een zorgvuldig proces waarbij het college de raad heeft meegenomen	4
1.3 Perspectief bieden aan onze inwoners	5
1.4 Zorgvuldige bestuurlijke overdracht	5
1.5 Leeswijzer perspectiefnota	6
2 Financieel meerjarenperspectief	8
2.1 Tussenstand meerjarenbegroting na decembercirculaire	8
2.2 Financiële strategie	8
2.3 Onontkoombare en onuitstelbare ontwikkelingen	9
2.4 Technische maatregelen ter verbetering van het saldo	11
2.5 Financieel meerjarenperspectief volgens de perspectiefnota	14
3 Aankomende ambities en ontwikkelingen (niet O&O)	17
3.1 Duiding ambities en ontwikkelingen (niet O&O)	17
3.2 Overzicht belangrijkste ambities en ontwikkelingen (niet O&O)	17
4 Vervolg naar programmabegroting 2026-2029	21
4.1 Van perspectiefnota naar begroting 2026	21
4.2 Vooruitblik op de periode na vaststelling van de begroting	21
Bijlage I Overzicht onontkoombare en onuitstelbare ontwikkelingen	

Voorwoord

Voorwoord

We naderen het eind van deze bestuursperiode. Net als in de afgelopen drie jaar zetten we in het laatste jaar volop in op onze ambities. Samen met u, onze inwoners en de organisatie willen we opnieuw goede en mooie resultaten behalen en deze bestuursperiode goed afsluiten. Dat doen met de kennis dat we nog steeds in onzekere tijden leven en de financiën ons blijvend zorgen baren. We moeten de komende tijd maatregelen treffen om financieel gezond te blijven. En helaas worden we daarbij nog steeds niet echt geholpen door het Rijk. Met de recente val van het kabinet Schoof zal de onzekerheid rond onze financiën naar verwachting nog enige tijd voortduren.

Voor ons staat voorop dat we onze inwoners perspectief blijven bieden. Hoe we dat doen leest u in deze perspectiefnota. Zo nemen we nu geen onomkeerbare maatregelen die de kracht van de samenleving in sterke mate negatief kunnen beïnvloeden. We kiezen heel bewust voor het treffen van financieel technische maatregelen die onze inwoners niet direct raken, waarbij een extra OZB verhoging in 2026 niet nodig is.

We willen aan het eind van deze bestuursperiode zorgen voor een goede bestuurlijke overdracht. Daarom schetsen wij in deze perspectiefnota uitgebreid de ontwikkelingen die de komende jaren op ons afkomen en hoe deze het financieel meerjarenbeeld mogelijk beïnvloeden. Daarnaast komen we begin 2026 met een zogenaamd Groenboek dat de basis kan vormen voor het voortzetten en bijsturen van de bestuurlijke en financiële lijnen richting de toekomst en hoe samen verder te gaan in het Westerkwartier.

Wij willen iedereen bedanken die een bijdrage heeft geleverd aan de perspectiefnota 2026-2029.

Namens het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Westerkwartier,

A. van der Tuuk
burgemeester

R. Kleijnen
gemeentesecretaris

1 Inleiding: perspectief en strategie

1 Inleiding: perspectief en strategie

De perspectiefnota schetst op hoofdlijnen het financieel perspectief voor 2026 en de volgende jaren, en de ontwikkelingen die we zien. Deze perspectiefnota is de basis voor het opstellen van de programmabegroting 2026. Gelijktijdig met deze perspectiefnota 2026-2029 ontvangt u de jaarrekening 2024 en de eerste bestuursrapportage 2025. Deze documenten samen geven een compleet beeld van waar gemeente Westerkwartier op dit moment financieel staat en wat we verwachten van de toekomst.

In deze perspectiefnota zijn zoals gebruikelijk de effecten van de meicirculaire van het gemeentefonds niet meegenomen. De gevolgen hiervan zijn bekend na het opmaken van de perspectiefnota. Wel kunnen de gevolgen van deze circulaire worden betrokken bij de bespreking van de perspectiefnota in de raadvergadering in juli. Deze gevolgen staan beschreven in een raadinformatiebrief over de meicirculaire 2025. Het college verwacht deze brief medio juni aan de raad te verzenden.

1.1 Perspectief bieden

De essentie van onze perspectiefnota is dat het college jaarlijks vooruitblijkt op de ontwikkelingen die op de gemeente afkomen en de gevolgen daarvan voor de financiële positie van de gemeente in de komende jaren. Het hoeft geen betoog dat een vooruitblik de afgelopen jaren steeds ingewikkelder is geworden. Onze gemeente en onze inwoners hebben voortdurend te maken met ontwikkelingen op nationale en internationale schaal die de nodige onzekerheden met zich meebrengen. Nieuw kabinetsbeleid, de krappe arbeidsmarkt, mondiale conflicten en handelsoorlogen zijn daar voorbeelden van. Daar komt bij dat de financiële vooruitzichten voor gemeenten nog altijd onzeker zijn, wat ook voor Westerkwartier geldt. Hoewel de Voorjaarsnota van het Rijk de komende jaren enige financiële verlichting voor gemeenten lijkt te laten zien, blijft de financiële positie van onze gemeente in de periode na 2026 onder druk staan. Dit terwijl de taken en opgaven van onze gemeente onverminderd groot zijn: woningbouw, duurzaamheid, jeugdzorg, vluchtelingenopvang, armoedebestrijding, onderwijshuisvesting enzovoorts. Stuk voor stuk onderwerpen die ook van groot belang zijn voor de inwoners van Westerkwartier en die voor het college van belang zijn om haar ambities te realiseren. Wat we hierbij missen is regie vanuit het Rijk: samen met de medeoverheden de prioriteiten bepalen en afspraken maken over voldoende middelen om deze te realiseren. Ons college blijft zich inzetten op een betere balans tussen taken en middelen voor Westerkwartier.

Juist in deze onzekere tijden willen wij als college toch perspectief bieden. Voor de samenleving in het Westerkwartier, en nu het einde van onze collegeperiode in zicht komt, in de vorm van een zorgvuldige bestuurlijke overdracht. In de achterliggende maanden heeft het college hier voorbereidingen voor getroffen. De komende maanden staan in het teken van de nadere uitwerking hiervan in de begroting 2026.

1.2 Deze perspectiefnota volgt uit een zorgvuldig proces waarbij het college de raad heeft meegenomen

In de perspectiefnota van vorig jaar heeft het college in hoofdlijnen het proces geschetst richting de begroting 2026. Naar aanleiding van de decembercirculaire 2024 van het gemeentefonds heeft het college de raad geïnformeerd dat een structureel tekort moest worden gedicht van ongeveer € 5 mln. tot ruim € 6 mln. structureel vanaf 2026. Deze bedragen waren exclusief ontwikkelingen en ambities.

Het college heeft zich een sluitende begroting voor het jaar 2026 als uitkomst van het proces tot doel gesteld. En dat doel gaan we halen. We hebben hier niet alleen voor gekozen, omdat we met een sluitende begroting voor 2026 voldoen aan de toezichtcriteria van de provincie. Het college is ook van mening dat de onzekerheid over het kabinetsbeleid inzake het gemeentefonds niet kan leiden tot onomkeerbare bezuinigingen met gevolgen na de huidige bestuursperiode. Het college vindt dat het wel verantwoordelijk is voor een zorgvuldige overdracht van de financiën. De raad is de afgelopen maanden in de vorm van raadsactiviteiten bijgepraat over de uitgangspunten, de voortgang en resultaten van het proces richting de begroting 2026.

De sluitende begroting voor 2026 steunt op een acht (financieel-technische) uitgangspunten en principes waarmee de begroting is gerationaliseerd. Hiermee doen we niets af aan onze ambities, die blijven overeind en de voorbereidingen om die te realiseren gaan door. De acht uitgangspunten en principes zijn:

1. We ramen ontwikkelingen alleen als deze echt onvermijdelijk en onuitstelbaar zijn.
2. In algemene zin: scherper en risicovoller begroten.
3. We ramen ambities, projecten en investeringen realistisch op basis van wat haalbaar is. We ramen geen nieuwe middelen in de begroting zolang plannen niet concreet zijn uitgewerkt en uitvoerbaar zijn. Zodra de plannen gereed zijn voor besluitvorming en uitvoering worden deze voorzien van een dekkingvoorstel.
4. We begroten scherper en verlagen de begroting op basis van de lessen die we hebben geleerd over de niet-benutte budgetten in de periode 2022-2024.
5. We kijken scherp of we de bijdragen van derden die we verwachten kunnen begroten.
6. We zetten het surplus van onze algemene reserve incidenteel in als dekkingmiddel voor de begroting 2026, binnen de daarvoor geldende voorschriften.
7. Vanuit principieel oogpunt nemen wij de autonome kostenstijgingen jeugdzorg niet mee, omdat wij van mening zijn dat dit risico bij het Rijk thuishoort en gemeenten hiervoor gecompenseerd moeten worden.
8. We passen de CPI-index toe voor de toename van de OZB-opbrengsten.

Met het in kaart brengen van de ontwikkelingen, de analyse van de jaarrekeningen en de in 2024 uitgevoerde analyse van het beïnvloedbare deel van de begroting, heeft het college een aantal belangrijke stappen gezet. Zes jaar na de herindeling hebben we nu steeds beter zicht op de financiën van onze gemeente en de bijbehorende uitdagingen. Tegelijkertijd realiseren we ons dat alle ontwikkelingen en opgaven in combinatie met de blijvende zorg over de financiën na 2026 aan ons vragen om in de toekomst nog beter te plannen en te begroten. Zodat we nog beter kunnen sturen en onze middelen nog beter kunnen inzetten.

1.3 Perspectief bieden aan onze inwoners

In onze Midterm Review uit 2024 van het coalitieakkoord heeft het college de overtuiging uitgesproken dat er veel werk is verzet in het fysiek en sociaal domein en op het gebied van de dienstverlening aan de inwoners. En dat op veel vlakken meer is bereikt dan vooraf verwacht. Dit in de context van de eerder geschetste onzekerheid als gevolg van nationale en internationale ontwikkelingen.

Die ontwikkelingen raken direct of indirect ook de samenleving in het Westerkwartier. Ons college gelooft sterk in de kracht van de samenleving. Daar blijven we aan werken: een veerkrachtiger, innovatiever en socialer Westerkwartier. Daar kunnen onze inwoners op rekenen, dat is het perspectief dat we willen geven. Het college heeft er dan ook voor gekozen om geen onomkeerbare ombuigingen door te voeren die ten koste gaan van de kracht van onze samenleving.

1.4 Zorgvuldige bestuurlijke overdracht

Eén van de belangrijkste uitdagingen van onze gemeente is het op orde krijgen van het financiële meerjarenbeeld. Zoals aangegeven blijft dit een onverminderde zorg van het college, ondanks de Voorjaarsnota van het Rijk die de komende jaren enige financiële verlichting lijkt te laten zien en ondanks de maatregelen die het college heeft getroffen.

Het college blijft de ontwikkelingen nauwlettend volgen en is zich bewust dat financieel technische maatregelen op enig moment zijn uitgeput en voor de lange termijn onvoldoende soelaas bieden voor het dichten van een structureel financieel tekort. In lijn met de Midterm Review blijven wij dan ook van mening dat we onze ogen niet sluiten voor de noodzaak van maatregelen en het bijstellen van ambities als dat op termijn noodzakelijk is.

De afgelopen periode heeft het college geïnvesteerd in het verkrijgen van overzicht over de financiële positie, de ontwikkelingen en de ambities. Zoals geschetst hebben we daaruit ook geleerd dat we nog beter moeten sturen op de inzet van onze schaarse middelen. Dit in relatie tot de blijvende zorgen over de financiële toekomst van gemeenten. Het verkregen overzicht en de geleerde lessen willen we dan ook overdragen aan het volgende college. En wel in de vorm van een zogenaamd Groenboek.

Het Groenboek biedt de basis die nodig is voor het voortzetten en bijsturen van de bestuurlijke en financiële lijnen richting de toekomst. Het Groenboek geeft daartoe overzicht van de huidige stand van zaken en ontwikkelingen: financiën, taken en opgaven, wat komt er op de gemeente af de komende jaren en welke keuzeruimte is daarbij aanwezig. Het college draagt dit Groenboek over inclusief de ideeën hoe je hier vanuit gemeentelijk perspectief mee om kunt gaan. Het Groenboek kan begin 2026 aan de politieke partijen worden aangeboden voor de voorbereiding van de coalitie-onderhandelingen. Het biedt de partijen handvatten en overzicht, waarmee richting kan worden bepaald voor de nieuwe bestuursperiode en voor de begroting 2027.

1.5 Leeswijzer perspectiefnota

In hoofdstuk 2 van deze perspectiefnota geven we inzicht in het financieel meerjarenperspectief. Hierbij geven we de laatste stand van het financieel meerjarenbeeld weer en lichten we de onontkoombare en onuitstelbare ontwikkelingen die we in het meerjarenperspectief verwerken op hoofdlijnen toe. In hoofdstuk 3 gaan we in op een aantal grote ambities waar het college de komende jaren op wenst in te zetten, maar die nu nog niet in het meerjarenbeeld zijn opgenomen omdat de financiële impact nog onvoldoende scherp geraamd kan worden. Deze zijn niet onontkoombaar en onuitstelbaar maar wel van wezenlijk belang voor Westerkwartier. Denk aan ambities ten aanzien van woningbouw en verkeer en vervoer. In lijn met de bestuurlijke uitgangspunten worden plannen met betrekking tot deze ambities voorzien van een dekkingsvoorstel zodra deze gereed zijn voor besluitvorming.

We sluiten af met hoofdstuk 4, waarin we kort het vervolg om te komen tot een sluitende programmabegroting 2026 schetsen.

2 Financieel meerjarenperspectief

2 Financieel meerjarenperspectief

2.1 Tussenstand meerjarenbegroting na decembercirculaire

Kort na het vaststellen van de begroting 2025 is de raad geïnformeerd over het meerjarenperspectief na de verwerking van de decembercirculaire 2024. Daaruit bleek een structureel tekort van circa € 5 tot € 6 mln.

Het overzicht hieronder geeft inzicht in de ontwikkeling van het financieel meerjarig perspectief van de gemeente over de periode 2025-2028 na de verwerking van de decembercirculaire. De cijfers gaan uit van ongewijzigd beleid.

De provincie toetst onze begroting op het structureel financieel evenwicht. Het saldo van de gehele begroting (inclusief incidentele baten en lasten) kan negatief kan zijn, zolang het structurele saldo maar in evenwicht is. Hiertoe is in de tabel hieronder de begroting gecorrigeerd voor de incidentele baten en lasten. Op de totaalregel wordt daarmee het structurele saldo, het tekort van circa € 5 tot € 6 mln. zichtbaar.

<i>bedragen in mln.en euro's (+ is voordeel)</i>	2026	2027	2028	2029
Begrotingssaldo na bestemming	€ -7,6	€ -5,4	€ -5,4	€ -5,4
Verwerking decembercirculaire	€ 0,3	€ 0,5	€ 0,6	€ 0,6
Nieuw saldo meerjarenbeeld	€ -7,3	€ 4,9	€ 4,8	€ 4,8
Waarvan incidentele baten en lasten	€ 0,9	€ 0,1	€ 0,1	€ 0,1
Structureel saldo	€ -6,4	€ -4,8	€ -4,7	€ -4,7

2.2 Financiële strategie

Zoals in de Perspectiefnota 2025-2028 aangekondigd, is het structureel tekort voor het college aanleiding geweest om maatregelen voor te bereiden en te treffen om tot een verbetering van het financieel perspectief te komen. Het college moet daarbij rekening houden met verschillende aspecten, zoals onontkoombare en onuitstelbare ontwikkelingen, de financiële vertaling van de ambities van het college en de aanpassingen die het Rijk doet in het gemeentefonds. Het totaalbeeld van deze aspecten is van grote invloed op de omvang van de maatregelen die we moeten treffen om tot een structureel sluitende begroting te komen.

Een structureel sluitende begroting voor de jaarschijf 2026 is het doel van het college. Daarmee voldoen we aan de toezichtcriteria. Belangrijker is dat de onzekerheid over het kabinetsbeleid inzake het gemeentefonds niet kan leiden tot onomkeerbare

bezuinigingen met gevolgen na de huidige bestuursperiode. Het college zet dan ook in op financieel-technische maatregelen en een zorgvuldige bestuurlijke overdracht, ook op financieel gebied.

2.3 Onontkoombare en onuitstelbare ontwikkelingen

Het hiervoor genoemde saldo gaat uit van ongewijzigd beleid. Daarnaast is in de cijfers nog geen rekening gehouden met onontkoombare en onuitstelbare ontwikkelingen (O&O) die nieuw zijn ten opzichte van de begroting 2025. In de begroting vanaf 2026 moeten deze wel worden verwerkt. Als eerste hebben we de O&O-begrippen voorzien van een definitie. Ons uitgangspunt is dat O&O betekent dat we niet kunnen kiezen.

Wat is O&O?

O&O staat voor onontkoombare en onuitstelbare ontwikkelingen.

Onontkoombaar (moet het?)

Als onontkoombaar beschouwen we dat waaraan niet te ontsnappen is

- ▶ op basis van (vernieuwde) wet- en regelgeving; of
- ▶ op basis van aangegane (contractuele) verplichtingen; of
- ▶ vanuit het oogpunt van de (minimale) instandhouding van kapitaalgoederen.

Onuitstelbaar (moet het nu?)

Als onuitstelbaar wordt beschouwd dat wat niet uit te stellen is tot na de betreffende jaarschijf. Dit kan op basis van de eerdergenoemde wet- en regelgeving of contracten, maar dat kan ook een goed onderbouwde inschatting zijn

Als iets onontkoombaar en onuitstelbaar is, betekent dit geen budgettaire vrijbrief voor nieuw beleid. Slechts de minimaal noodzakelijke uitzetting kan dan als O&O worden beschouwd, alles daarboven is nog steeds een keuze. Voorbeelden van onontkoombare en onuitstelbare ontwikkelingen zijn bijvoorbeeld CAO-verhogingen, contractueel vastgelegde subsidiestijgingen, het basisonderhoud van kapitaalgoederen of een nieuwe wettelijke taak van de gemeente. Gemeentelijke ambities, raadsbesluiten of toezeggingen van het college zijn niet onontkoombaar, maar keuzes die ook weer kunnen worden teruggedraaid.

Onderstaande ontwikkelingen betreft O&O ontwikkelingen met bijbehorende financiële impact:

<i>bedragen in mln. en euro's (+ is voordeel)</i>	2026	2027	2028	2029
Herijking gemeentefonds	€ 0	€ -1,0	€ -2,0	€ -3,0
Financiering en rente	€ 0	€ -1,0	€ -1,4	€ -1,4
Informatie-beveiliging	€ -0,2	€ -0,2	€ -0,2	€ -0,2
Overig O&O	€ -0,5	€ -0,5	€ -0,5	€ -0,5
Totaal	€ -0,7	€ -2,7	€ -4,1	€ -5,1

Herijking gemeentefonds

Vanaf 2023 wordt door het Rijk een nieuw verdeelmodel voor het Gemeentefonds gebruikt. Voor gemeente Westerkwartier heeft dit aanzienlijke negatieve gevolgen. In de jaren 2023 tot en met 2025 is reeds € 2.4 mln. gekort. De herijking is daarna bevroren omdat er nog een aantal onderzoeken gaande is. De verwachting is dat de implementatie van het nieuwe model vanaf 2027 verder wordt doorgezet. Uitgaande van het huidige verdeelmodel zal er in de jaren 2027 tot en met 2029 nog jaarlijks € 1,0 mln. gekort worden.

Financiering en rente

Op basis van de huidige inschattingen neemt de financieringsbehoefte de komende jaren toe met € 38 mln. Doordat de rentestand momenteel gunstig is ten opzichte van oude leningen die moeten worden geherfinancierd, is het niet per se zo dat een grotere leningportefeuille leidt tot een stijgende rentelast. In het slechtste geval zou het kunnen leiden tot oplopend een negatieve impact van € 1,4 mln.

Informatiebeveiliging

Medio 2025 wordt de nieuwe Cyberbeveiligingswet van kracht. Binnen de gemeente Westerkwartier is ter voorbereiding hierop een securitystrategie opgesteld. Om te voldoen aan de extra eisen vanuit deze wetgeving is € 0,2 mln. extra inzet van mensen en middelen nodig. Het kabinet heeft geen extra budget vrijgemaakt voor gemeenten om deze nieuwe wet implementeren, ondanks een verzoek hiervoor vanuit de Vereniging Nederlandse Gemeenten.

Overige O&O

Jaarlijks zijn er onontkoombare en onuitstelbare ontwikkelingen met een lage financiële impact welke per jaar verschilt. Om de impact van deze ontwikkelingen te ondervangen is een bedrag van € 0,5 mln. opgenomen als stelpost. Dit bedrag kan echter nog wijzigen als gevolg van O&O ontwikkelingen die gedurende de P&C cyclus nog op Westerkwartier afkomen.

Resumé: Saldo inclusief O&O ontwikkelingen

In onderstaande tabel is het saldo weergegeven, inclusief O&O ontwikkelingen. Met deze componenten bedraagt het structureel saldo voor 2026 € -7,1 mln.. Door de ontwikkelingen verslechtert het beeld voor de jaren 2028 en 2029 tot een tekort van bijna € 9 mln. Het overzicht hieronder geeft inzicht in het financieel meerjarig perspectief van de gemeente over de periode 2026-2029, uitgaande van ongewijzigd beleid voor 2026 en verder.

<i>bedragen in mln. en euro's (+ is voordeel)</i>	2026	2027	2028	2029
Structureel saldo	€ -6,4	€ -4,8	€ -4,7	€ -4,7
O&O ontwikkelingen	€ -0,7	€ -2,7	€ -4,1	€ -5,1
Structureel saldo, incl. O&O ontwikkelingen	€ -7,1	€ -7,5	€ -8,8	€ -9,8

2.4 Technische maatregelen ter verbetering van het saldo

Omdat het college bij voorkeur geen onomkeerbare bezuinigingen wil doorvoeren, heeft het college de begroting kritisch doorgelicht en financieel-technische maatregelen verkend. De financiële situatie vraagt om scherper en risicovoller begroten en het college heeft ingezet op het benutten van de ruimte die daarmee ontstaat. Dit heeft geleid tot meerdere maatregelen ter verbetering van het saldo van de begroting. De focus ligt hierbij op 2026, tegelijkertijd leidt dit ook tot structurele verbeteringen. Het college vindt dit van groot belang in het kader van de zorgvuldige bestuurlijke overdracht.

De financieel-technische maatregelen worden hieronder toegelicht.

Realistisch ramen uitvoering collegeambities *Aframen van € 1,3 mln. aan stelposten*

Vrijwel alle door het college geformuleerde bestuurlijke ambities voor deze collegeperiode zijn geconcretiseerd en in uitvoering gebracht. Wel zijn in de begroting twee stelposten opgenomen, als onderdeel van de bestuurlijke ambities, die naar verwachting niet of zeer beperkt in 2026 worden benut. Dit geldt deels ook voor 2027. Het betreft een stelpost voor de tweede tranche van de verduurzaming van gebouwen ter waarde van € 0,5 mln. en een stelpost van € 0,8 mln. voor de uitwerking van de speerpunten uit de verkeersvisie en de ambitie om deze aan te laten sluiten bij de ontwikkelingen uit de woonopgave. In 2026 ramen wij beide stelposten af, in 2027 alleen de stelpost voor de verkeersvisie.

Onvoorzien

Verlagen van de stelpost 'onvoorzien' met € 0,1 mln. en het aframen van de begrotingspost 'themafonds College' met € 0,3 mln.

In de huidige begroting is een bedrag van € 112.000 opgenomen voor onvoorziene uitgaven. Deze dient om eventuele tekorten op te vangen. Het opnemen van deze post in de begroting is wettelijk verplicht, maar de hoogte ervan mag de gemeente zelf bepalen. Er is al meerdere jaren sprake van forse overschotten in het rekeningresultaat, waardoor de stelpost onvoorzien in de praktijk geen functie heeft. De stelpost met € 0,1 mln. verlaagd worden, de risico's daarvan zijn beperkt. In aanvulling hierop ramen we de € 0,3 mln. van het themafonds College structureel af. Dit fonds werd beperkt benut, maar is niet voorzien van concrete plannen. Daarom gaan we deze post niet meer in de begroting opnemen.

Resultaten begrotingsanalyse

Aframen van € 1,0 mln. aan begrotingsruimte

Omdat de gemeente jaarlijks een positief saldo heeft in de jaarrekening, heeft het college onderzocht waar in de begroting ruimte zit die mede bijdraagt aan de positieve saldi van de jaarrekeningen. Er is een technische begrotingsanalyse uitgevoerd naar 'lucht' in de begroting. Door deze 'lucht' uit de begroting te halen, verbetert het structurele begrotingssaldo zonder impact op de uitvoering in de praktijk. In deze technische begrotingsanalyse zijn de begrotingen en begrotingswijzigingen afgezet tegen de realisatie over de jaren 2022-2024. Incidentele baten en lasten zijn hierbij buiten beschouwing gelaten, omdat de focus ligt op het verbeteren van het structurele saldo. Het resultaat van de technische begrotingsanalyse is dat de concreet aanwijsbare structurele technische begrotingsruimte € 3,0 mln. bedraagt. Een bedrag van € 2,0 mln. van dit resultaat komt ten laste van de financiële taakstelling scherper en flexibeler begroten die vanaf 2025 in de begroting is opgenomen. Dit betekent dat het resterende bedrag van € 1,0 mln. kan worden ingezet ter verbetering van het structureel saldo.

Flexibeler begroten

Opnemen stelpost flexibeler begroten ter hoogte van € 1,0 mln.

De technische begrotingsanalyse heeft geresulteerd in € 3,0 mln. aan concreet aanwijsbare structurele begrotingsruimte. Gelet op de omvang van de jaarlijkse overschotten in de jaarrekening, verwacht het college dat de structurele ruimte hoger is dan € 3,0 mln. Deze extra ruimte hebben we nog niet kunnen concretiseren. Daartoe nemen we een stelpost 'Flexibeler begroten' van € 1,0 mln. op in de begroting. Deze stelpost ziet toe op de verwachte overige begrotingsruimte. Deze stelpost is geen taakstelling. De voortgang wordt gemonitord in de P&C cyclus. Zodra blijkt dat er binnen de begroting structurele overschotten zijn, wordt de stelpost structureel verlaagd voor het bijbehorende bedrag. Zo wordt de stelpost steeds kleiner. Daarnaast wordt jaarlijks het restant van de stelpost volgens de eerste jaarschijf van het komende begrotingsjaar incidenteel gedekt uit het rekeningoverschot. Deze dekking heeft de eerste prioriteit in de resultaatbestemming bij de jaarrekening.

Verwachte bijdragen van derden

Begroten van verwachte bijdragen van derden, met voor 2026 een positieve impact van € 0,4 mln.

Er is geïnventariseerd in hoeverre de huidige activiteiten van de gemeente Westerkwartier (deels) worden gefinancierd door bijdragen van derden. Deze bijdragen gaan we scherper begroten. Voor 2026 verwachten we € 0,4 mln. aan bijdragen, in de jaren daarna € 0,6 mln.

Algemene reserve

Invetten 10% van het surplus van de algemene reserve, wat eenmalig € 2,2 mln. oplevert voor de begroting. Dit bedrag telt mee voor het structurele saldo.

De gemeente mag 10% van het surplus van de algemene reserve aanwenden voor het dekken van structurele lasten. Het surplus is het deel van de algemene reserve dat niet nodig is voor het afdekken van risico's. Voorwaarde hiervoor is dat de solvabiliteit groter dan of gelijk aan 20% is en blijft. Een lagere solvabiliteit wordt door onze toezichthouder als risicovol beschouwd. Ook moet het weerstandsvermogen voldoende zijn naar oordeel van de toezichthouder. Voor onze gemeente is het mogelijk om eenmalig een bedrag van € 2,2 mln. in te zetten ter verbetering van het structureel saldo van 2026. Vooralsnog kan dit eenmalig, omdat anders naar verwachting de solvabiliteit onder de 20% komt.

Jeugdzorg

Principieel ramen kostenstijging jeugd, geen effect op begrotingssaldo

De afgelopen jaren zijn, net als in veel andere gemeenten, de kosten voor de jeugdzorg fors gestegen in Westerkwartier. De verwachting is dat de kosten voor jeugd voor 2026 opnieuw zullen stijgen. In de afgelopen jaren was de werkwijze van het college om de autonome kostenstijging van de jeugdzorg niet op te voeren in de begroting vanwege het principiële standpunt dat deze groei voor risico van het Rijk is. Deze werkwijze continueren we voor de begroting 2026 en verder.

Inflatiecorrectie OZB

Doorvoeren inflatiecorrectie OZB (€ 0,5 mln. voordeel)

Er is in het structureel saldo nog geen rekening gehouden met de indexatie van de OZB voor 2026. In lijn met voorgaande jaren passen we de CPI-index toe op de raming van de OZB-opbrengsten. Daarbij doen we een aanpassing ten aanzien van het ijkmoment, voor een zo actueel mogelijk beeld. Wij gaan voor de begroting 2026 daarom uit van de meest recente werkelijke CPI-index op jaarbasis. Dat is de CPI-index van 2024. Deze bedraagt 3,4%. Toepassing van deze index verhoogt de raming van de OZB-opbrengsten met € 0,5 mln.

Totaalbeeld technische maatregelen

In onderstaand overzicht is het totaalbeeld weergegeven van de impact van de verschillende voorgestelde technische maatregelen. De maatregelen leiden tot een verbetering van het saldo van € 6,8 mln. in 2026. In de jaren daarop is het effect lager.

<i>bedragen in mln. en euro's (+ is voordeel)</i>	2026	2027	2028	2029
Stelposten colleageambities	€ 1,3	€ 0,8	€ 0	€ 0
Stelpost onvoorzien	€ 0,4	€ 0,4	€ 0,4	€ 0,4
Resultaten begrotingsanalyse*	€ 1,0	€ 1,0	€ 1,0	€ 1,0
Stelpost flexibeler begroten	€ 1,0	€ 1,0	€ 1,0	€ 1,0
Surplus algemene reserve	€ 2,2	€ 0	€ 0	€ 0
Principieel ramen Jeugd	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Inzetten verwachte bijdragen van derden	€ 0,4	€ 0,6	€ 0,6	€ 0,6
Inflatiecorrectie OZB	€ 0,5	€ 0,5	€ 0,5	€ 0,5
Totaal technische maatregelen	€ 6,8	€ 4,3	€ 3,5	€ 3,5

*Resultaten na invullen taakstelling organisatie van € 2,0 mln.

2.5 Financieel meerjarenperspectief volgens de perspectiefnota

De optelsom van het actuele structurele saldo na de decembercirculaire 2024, de O&O ontwikkelingen en de financieel-technische maatregelen leidt tot het onderstaand financieel meerjarenperspectief.

<i>bedragen in mln. en euro's (+ is voordeel)</i>	2026	2027	2028	2029
Structureel saldo	€ -6,4	€ -4,8	€ -4,7	€ -4,7
O&O ontwikkelingen	€ -0,7	€ -2,7	€ -4,1	€ -5,1
Technische maatregelen	€ 6,8	€ 4,3	€ 3,5	€ 3,5
Voorlopig meerjarenbeeld structureel saldo	€ -0,3	€ -3,2	€ -5,3	€ -6,3

Het financieel meerjarenperspectief heeft een voorlopig karakter. De cijfers worden door het college verwerkt in de begroting 2026, zodat het definitieve begrotingsbeeld voor 2026-2029 ontstaat. Door het relatief beperkte structurele tekort van € 0,3 mln. dat resteert voor 2026, is het college ervan overtuigd dat de uitwerking gaat leiden tot een sluitende begroting voor 2026. Dit beperkte tekort laat zien dat de toegepaste financieel-technische uitgangspunten en principes effectief zijn en tegelijkertijd noodzakelijk. We gaan door met onze ambities, maar zijn realistisch en scherp in hoe we deze in de begroting opnemen.

3 Aankomende ambities en ontwikkelingen (niet O&O)

3 Aankomende ambities en ontwikkelingen (niet O&O)

3.1 Duiding ambities en ontwikkelingen (niet O&O)

Dit hoofdstuk bevat de belangrijkste ambities en de ontwikkelingen die de komende jaren op Westerkwartier afkomen. Deze ambities en ontwikkelingen zijn niet O&O. Het betreft daarmee afweegbare ambities en ontwikkelingen. Een deel van de ambities en ontwikkelingen bevindt zich in een voorbereidend stadium. Daarvoor zijn middelen beschikbaar. Voor het realiseren ervan nog niet. De ontwikkelingen en ambities gaan met andere woorden om extra financiële ruimte vragen. In de raadsinformatiebijeenkomst van 5 februari jl. bent u geïnformeerd over de financiële contouren van de ambities en ontwikkelingen.

In lijn met de uitgangspunten en principes die het college heeft gehanteerd in deze perspectiefnota kunnen deze middelen alsnog worden toegekend op basis van concrete en realiseerbare plannen, voorzien van realistische ramingen.

3.2 Overzicht belangrijkste ambities en ontwikkelingen (niet O&O)

Onderstaande overzicht met ontwikkelingen is niet uitputtend. We richten ons vooral op grotere ontwikkelingen met een naar verwachting relatief grotere financiële impact.

Woningbouw

De gemeente Westerkwartier is onderdeel van de woondeal die in het verband van de Regio Groningen-Assen is gesloten met het Rijk. Op basis hiervan heeft zij een inspanningsverplichting op zich genomen om 2.417 woningen te bouwen in de periode tot en met 2030. Deze ontwikkeling is niet onontkoombaar en niet onuitstelbaar maar de gemeente loopt wel achter met de woningbouw. Bovendien heeft de gemeente Westerkwartier te maken met de eerder genoemde inspanningsverplichting.

Masterplan Leek-Tolbert

Leek-Tolbert is een van de 11 regiokernen in de provincie Groningen. Aangezien het investeringsniveau in de regiokernen de afgelopen 20 jaar is achtergebleven bij de stad Groningen, hebben de regiokernen gezamenlijk besloten dit niveau omhoog te brengen ter verbetering van de brede welvaart. Het Masterplan Leek-Tolbert bevat een breed scala aan investeringen en activiteiten. Het precieze uitvoeringsprogramma wordt financieel doorvertaald en meegenomen in de P&C cyclus zodra dit beschikbaar is.

Campus Rodenburg

RSG de Borgen is een middelbare school met verouderde huisvesting. Na het onderzoeken van verschillende scenario's, wordt nu onderzocht of de school ingepast kan worden op de bestaande sportfaciliteiten op Rodenburg, zodat er een sport-onderwijs campus ontstaat. Verbeterde huisvesting voor RSG de Borgen is onontkoombaar, investeren in een campus is een keuze. Daarnaast is het niet mogelijk om eerst de school te verplaatsen en later het gebied om te vormen tot een campus. Dit moet tegelijkertijd plaatsvinden. Mocht het plan voor een campus dus doorgezet worden, is deze keuze onuitstelbaar. De realisatie van de campus zal in twee fases plaatsvinden. Eerst wordt in 2027 de grond bouwrijp gemaakt en worden alle gebouwen behalve de school zelf gerealiseerd. Vervolgens wordt in 2028/2029 de school gerealiseerd en woonrijp gemaakt. Dit betekent dat er naar verwachting in 2026 en 2027 vooral voorbereidingskosten gemaakt worden, terwijl er vanaf 2028 kapitaallasten zijn voor de investering die rond de € 76 mln. zal liggen.

Verkeer en vervoer: inrichting hoofdwegennet

In 2021 is de verkeersvisie vastgesteld waarin o.a. wordt ingezet op een robuust en goed ingericht hoofdwegennet. Dit heeft met name betrekking op de aansluiting N372-A7, welke in zijn huidige vorm niet in staat is de verkeerstoename in 2030 te verwerken. Om deze aansluiting toekomstbestendig te maken, wordt er momenteel gewerkt aan een maatregelenpakket voor het rotonde-complex N372-A7. Verder vindt er een haalbaarheidsstudie plaats naar een rondweg Leek met parallelstructuur en wordt samen met de provincie Groningen een mobiliteitsverkenning Westzijde uitgevoerd.

Onderhoud wegen

Op basis van de wegininspectie in 2024 is er een meerjarige onderhoudsplanning gemaakt voor de wegen. Hieruit blijkt dat er aanzienlijk meer geld nodig is om het wegenareaal op het gewenste onderhoudsniveau te brengen en te houden, voornamelijk door sterke kostenstijgingen en droogteschade. Als dit niet gebeurt of te lang uitgesteld wordt, kan er kapitaalvernietiging optreden. De kwaliteit van het asfalt in het buitengebied ligt nu al op niveau laag, terwijl dit niveau basis zou moeten zijn. De ontwikkeling is dus zowel onontkoombaar als onuitstelbaar. Medio 2025 vindt er een evaluatie plaats van de kwaliteitsvisie 2020-2025 en wordt het vervolg op deze visie bepaald met de raad.

Tractie

In het tractieplan is al het materieel opgenomen dat door de organisatie gebruikt en ingezet wordt. Het tractieplan wordt gebaseerd op de gemiddelde jaarlijkse kosten voor onderhoud en investeringen van de afgelopen 10 jaar. Als het materieel niet vervangen wordt, is de gemeente niet in staat om het beheer en het onderhoud te plegen zoals dat met de raad is overeengekomen. Bij het herzien van het huidige tractieplan, valt op dat prijzen sterk zijn gestegen, een deel van het materieel aan vervanging toe is en er de ambitie is om materieel te verduurzamen. Het materieel niet of later vervangen, leidt tot hogere onderhoudskosten en is in het licht van de instandhouding van kapitaalgoederen dus van groot belang. Tegelijkertijd zijn er

natuurlijk keuzes te maken, voorbeeld aangaande verduurzamingsambities, waarmee het deels O&O is.

Vastgoed

De gemeente zet in op verduurzaming, renovatie en onderhoud van sportlocaties. Het afzien van deze investeringen kan leiden tot veiligheidsrisico's en kapitaalvernietiging. Het verduurzamen van de vastgoedportefeuille omvat het energieneutraal maken van het vastgoed en het verlagen van de CO₂ uitstoot en de energielasten. Temporiseren of besluiten om bepaalde zaken niet uit te voeren kan een negatief effect hebben op het terugdringen van de energielasten.

Doorontwikkeling organisatie

Betreft voor de komende drie jaar een investering in de doorontwikkeling van de organisatie die incidenteel van aard is. Gezien het belang van deze ontwikkeling en de hierbij horende financiële impact is deze meegenomen in het overzicht. Echter betreft het een ontwikkeling die door zijn incidentele karakter geen impact heeft op het structureel saldo.

Deze post is opgenomen omdat de organisatie verder moet met de doorontwikkeling van de per 1 april gestarte nieuwe organisatiestructuur. Daaronder vallen een aantal ontwikkelingen die feitelijk al in gang zijn gezet en in uitvoer moeten worden gebracht. Het betreft de volgende ontwikkelingen (bouwstenen):

- ▶ Sturing en in control zijn; het gaat hier om thema's als:
 - Sturingsinformatie op orde hebben
 - Sturen op doelen, integraliteit en resultaten
 - Onderzoeken van een nieuwe begrotingssystematiek
- ▶ Ontwikkelmanagement; het gaat hier om thema's als:
 - Mobiliteit
 - Houding en gedrag
 - Competentieontwikkeling
- ▶ Procesoptimalisatie
- ▶ Andere manier van werken; hierbij gaat het om thema's als:
 - Integraal werken
 - Resultaatgerichtheid
 - Datagedreven werken
 - Ontwikkelen strategisch vermogen
 - Projectmatig werken
 - Digitaal werken en de ontwikkeling van A.I.

Komende periode gaan we daarnaast specifiek inzetten op doorontwikkeling van de buitendienst.

4 Vervolg naar programma- begroting 2026 - 2029

4 Vervolg naar programmabegroting 2026-2029

4.1 Van perspectiefnota naar begroting 2026

De perspectiefnota geeft een beeld van de ontwikkelingen en de financiële situatie in de komende jaren. De begroting 2026 die in november van dit jaar door de raad wordt vastgesteld is een definitieve versie van dit beeld. Zoals eerder geschetst staat de wereld niet stil. Dat geldt voor het kabinetsbeleid, de internationale omgeving en de lokale situatie. Het college houdt de ontwikkelingen scherp in de gaten, ook na het vaststellen van de perspectiefnota. De bevindingen van het college worden verwerkt in de begroting 2026, waarbij de O&O ontwikkelingen prioriteit hebben.

In de periode tussen deze perspectiefnota en de begroting 2026 zal het college voorafgaand aan de uitwerking van de begroting opnieuw beoordelen of de ambities die in voorbereiding zijn, concreet zijn uitgewerkt om tot uitvoering over te gaan. Het college hecht veel waarde aan het informeren, danwel betrekken van de raad bij alle ontwikkelingen. Het college beraadt zich dan ook over de wijze waarop dit in het begrotingsproces een plaats krijgt.

4.2 Vooruitblik op de periode na vaststelling van de begroting

De zorgvuldige bestuurlijke overdracht is voor dit college een belangrijk aandachtspunt. De financiële situatie en de ontwikkelingen die op ons af komen vragen aan ons om het verkregen overzicht actueel te houden en over te dragen ten behoeve van de volgende bestuurlijke periode.

Daarom werkt het college, parallel aan het opstellen van de begroting aan een Groenboek. Dit houdt in dat wij de komende maanden voortbouwen op de verkregen inzichten en deze verdiepen en actualiseren, zodat een actueel overzicht ontstaat van de huidige taken en opgaven, de financiële situatie, het kabinetsbeleid, de ontwikkelingen, ambities en de keuzes die de gemeente kan maken. Het college draagt dit Groenboek over inclusief de ideeën hoe je hier vanuit gemeentelijk perspectief mee om kunt gaan. Het Groenboek biedt de basis die nodig is voor het voortzetten en bijsturen van de bestuurlijke en financiële lijnen richting de toekomst.

Bijlage

Bijlage I Overzicht onontkoombare en onuitstelbare ontwikkelingen

Hieronder staat het overzicht van de structurele ontwikkelingen die onontkoombaar en onuitstelbaar zijn.

<i>bedragen x € 1.000, + is voordeel</i>	2026	2027	2028	2029
Opleidingsplan Voor leren en ontwikkelen van onze medewerkers in kader van doorontwikkeling personeel zetten we in op extra opleidingen.	-180	-180	-180	-180
Herwaardering functies De functies van een aantal medewerkers zijn op basis van staand beleid en procedures opnieuw beoordeeld. Dit heeft geleid tot een hogere inschaling.	-125	-125	-125	-125
Maatschappelijke opvang / Vrouwenopvang Onze bijdrage Beschermd wonen, maatschappelijke opvang, vrouwenopvang (MO/VO) stijgt door gestegen kosten nacht- en winteropvang.	-120	-120	-120	-120
Omgevingsdienst ODG De bijdrage aan de ODG stijgt met name door omvang opdracht.	-86	-86	-86	-86
Quasi inbesteden GKB Vanaf 1 januari 2025 nemen we deel aan stichting de Gemeentelijke KredietBank (GKB). Over de benodigde extra middelen bent u op 5 november 2024 geïnformeerd met een raadsbrief.	-67	-64	-60	-60
Veilig thuis De gemeenschappelijke regeling Veilig Thuis kent een uitzetting door teruglopende dekkingsmiddelen	-60	-60	-60	-60
Stoppen met innovatiefonds Na evaluatie beëindigen we subsidies innovatieve projecten.	100	100	100	100
Meeropbrengsten leges reisdocumenten In de jaren 2024-2028 is sprake van piek in reisdocumenten. We ontvangen dan meer leges en zetten extra personeel in. Per saldo een voordeel van € 100.000 t/m 2028.	100	100	100	
Taakstelling GGD De gemeenschappelijke regeling GGD heeft opdracht om bezuinigingsvoorstellen uit te werken.	85	85	85	85
Totaal	-353	-475	-471	-571